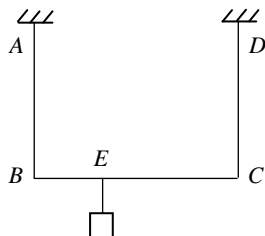

**24. РЕГИОНАЛНО ТАКМИЧЕЊЕ ИЗ ФИЗИКЕ УЧЕНИКА СРЕДЊИХ ШКОЛА
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ (18.март 2017.)**

IV РАЗРЕД

1. Колики је рад потребно уложити да би се честици, чија је маса у мировању m_0 , повећала брзина од $v_1 = 0,3c$ на $v_2 = 0,6c$? Упоредити добијени резултат са оним који би се добио према класичној физици и резултат изразити у процентима.
2. Нерелативистички протон деброљевој таласне дужине 1 pm еластично се расеје под углом од 90° на α - честици која је прије тога мировала. Наћи таласну дужину протона после расејања. Маса α - честице је четири пута већа од масе протона.
3. Наћи максималну кинетичку енергију електрона избачених са површине литијума електромагнетним зрачењем, чије се електрично поље мијења по закону $E = E_0 \cos \omega_0 t (1 + \cos \omega t)$, гдје је E_0 константа, $\omega = 6 \cdot 10^{14} \text{ rad/s}$ и $\omega_0 = 36 \cdot 10^{14} \text{ rad/s}$. Излазни рад за литијум је $2,4 \text{ eV}$. ($h = 6,625 \cdot 10^{-34} \text{ Js}$)
4. Извор звука фреквенције 1700 Hz и пријемник налазе се у истој тачки. У тренутку $t_0 = 0$ извор почиње да се удаљава од пријемника, дуж праве линије, константним убрзањем $a = 10 \frac{m}{s^2}$. Наћи фреквенцију звука коју ће регистровати пријемник у тренутку $t = 10 \text{ s}$.
Брзина звука у ваздуху је $340 \frac{m}{s}$.
5. На двије паралелне жице АВ и CD, једнаких дужина и површина попречног пресека, објешен је штап BC занемариве масе и дужине $d = BC = 80 \text{ cm}$. Жица АВ је од челика, модула еластичности $E_1 = 220 \text{ GPa}$, а жица CD од бакра, модула еластичности $E_2 = 120 \text{ GPa}$. Одредити растојање од краја штапа BE, на коме се може објесити терет, а да штап остане хоризонталан.

Задатке припремила: Вера Елез, проф.
Рецензент: проф. др Милан Пантић, ПМФ, Нови Сад

РЈЕШЕЊА ЗАДАТАКА ЗА IV РАЗРЕД

1. Рад уложен на повећање брзине честице једнак је прираштају њене кинетичке енергије, па је према СТР

$$A = \Delta E_k, \quad A = \Delta E_k = (m_2 c^2 - m_0 c^2) - (m_1 c^2 - m_0 c^2) = m_2 c^2 - m_1 c^2, \quad A = \frac{m_0 c^2}{\sqrt{1 - \frac{v_2^2}{c^2}}} - \frac{m_0 c^2}{\sqrt{1 - \frac{v_1^2}{c^2}}}.$$

Замјеном бројних вредности добијамо: $A = 0,20 m_0 c^2$.

Према класичној физици је:

$$A' = \Delta E_k' = \frac{m_0 v_2^2}{2} - \frac{m_0 v_1^2}{2}, \quad A' = 0,135 m_0 c^2. \quad \text{Дакле, } A' / A = 0,675,$$

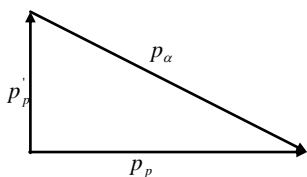
односно A' је за 32.5% мање од A .

2. Из закона одржања импулса (слика) добија се $p_\alpha^2 = p_p^2 + p_p'^2$, а из закона одржања

енергије $T_p = T_p' + T_\alpha$. Слиједи: $\frac{p_p^2}{2m_p} = \frac{p_p'^2}{2m_p} + \frac{p_\alpha^2}{2m_\alpha}$, одакле $\frac{p_p^2}{m_p} = \frac{p_p'^2}{m_p} + \frac{p_p^2 + p_p'^2}{m_\alpha}$, односно

$$4p_p^2 = 4p_p'^2 + p_p^2 + p_p'^2, \quad \text{тј. } p_p' = p_p \sqrt{\frac{3}{5}}. \quad \text{Одатле се, на основи де Бројеве релације}$$

$$\lambda = h / p, \quad \text{добија } \lambda' = \lambda \sqrt{\frac{5}{3}} = 1,29 pm.$$

3. Закон по којем се мијења јачина електричног поља може се трансформисати:

$$E = E_0 \cos \omega_0 t \cdot (1 + \cos \omega t) = E_0 \cos \omega_0 t + E_0 \cos \omega_0 t \cdot \cos \omega t$$

$$E = E_0 \cos \omega_0 t + E_0 \frac{\cos(\omega_0 + \omega)t + \cos(\omega_0 - \omega)t}{2}$$

$$E = E_0 \cos \omega_0 t + \frac{E_0}{2} \cos(\omega_0 + \omega)t + \frac{E_0}{2} \cos(\omega_0 - \omega)t.$$

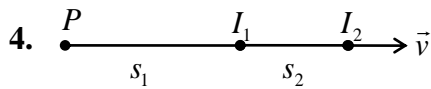
Дакле, дати талас је суперпозиција таласа чије су фреквенције:

$$\nu_1 = \frac{\omega_0}{2\pi} = 5,73 \cdot 10^{14} Hz, \quad \nu_2 = \frac{\omega_0 + \omega}{2\pi} = 6,68 \cdot 10^{14} Hz, \quad \nu_3 = \frac{\omega_0 - \omega}{2\pi} = 4,77 \cdot 10^{14} Hz. \quad \text{Минимална}$$

фреквенција свјетлости потребна за фотоефекат код литијума износи:

$$\nu_{\min} = \frac{A_i}{h} = 5,80 \cdot 10^{14} Hz. \quad \text{Дакле, фотоефекат може бити изазван само квантима енергије } h\nu_2 \text{ а}$$

тада је кинетичка енергија фотоелектрона: $T = h\nu_2 - A_i = 0,36 eV$.

У тренутку $t = 10\text{s}$ извор је у неком положају I_2 (слика), а у пријемник тада стиже звук који је извор емитовао нешто раније, у тренутку $t - \Delta t$, када је био у положају I_1 . Дакле, за вријеме Δt звук пређе пут s_1 , а извор пут s_2 , при чему је $s_1 = c\Delta t$ и

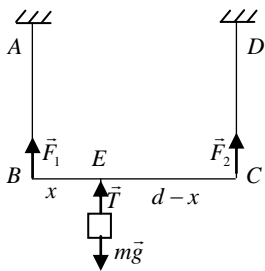
$$s_2 = v\Delta t + \frac{a(\Delta t)^2}{2} = a(t - \Delta t)\Delta t + \frac{a(\Delta t)^2}{2} = a\Delta t\left(t - \frac{\Delta t}{2}\right).$$

Збир путева s_1 и s_2 једнак је путу који је извор звука прешао за вријеме t : $c\Delta t + a\Delta t\left(t - \frac{\Delta t}{2}\right) = \frac{at^2}{2}$. Одатле се добија квадратна

једначина: $a(\Delta t)^2 - 2(c + at)\Delta t + at^2 = 0$. Рјешења су $\Delta t_1 = 1,15\text{s}$ и $\Delta t_2 = 86,8\text{s}$. Само прво рјешење има смисла (вријеме Δt је свакако мање од 10 секунди). Према томе, у тренутку када је извор звука био у положају I_1 он је имао брзину $v_1 = a(t - \Delta t) = 88,5 \frac{\text{m}}{\text{s}}$. Фреквенција

звуча који у тренутку t долази у пријемник је $f = f_0 \frac{c}{c + v} = 1349\text{Hz}$.

5.

На штап дјелују силе еластичности $\vec{F}_1$ и $\vec{F}_2$ и сила затезања нити која је једнака сили Земљине теже. Услови равнотеже сила и момената сила су: $mg = F_1 + F_2$, односно $F_1 x = F_2 (d - x)$. Из ових једначина можемо одредити еластичне силе у жицама које су:

$$F_1 = mg\left(1 - \frac{x}{d}\right) \text{ и } F_2 = mg \frac{x}{d}.$$

Према трећем Њутновом закону силама истог интензитета штап истеже жице. Пошто су пресјечи и дужине жица једнаки, према Хуковом закону еластичности, промјене дужина жица су: $\Delta l_1 = \frac{F_1}{SE_1} l$ односно $\Delta l_2 = \frac{F_2}{SE_2} l$. Да би штап

остао хоризонталан издужења жица морају бити иста $\Delta l_1 = \Delta l_2$ па је $\frac{F_1}{E_1} = \frac{F_2}{E_2}$. Тражено

растојање BE је: $x = d \frac{E_2}{E_1 + E_2}$, тј. $x = 28,2\text{cm}$.